

שצריך להתעסק עם המת. ודעת הרמב"ן והרשב"א ועוד פוסקים שהעיקר להלכה כטעם הראשון, שאפילו אם יש מי שישא משאו – פטור משום כבודו של המת. ואין לו להחמיר על עצמו (וכן משמע הכרעת האחרונים – ע' או"ח עא, א ובמשנ"ב [ויש להעיר שמדברי הרשב"א בתשובה ח"ג ש) משמע שנקט הטעם משום עיכוב בצרכי המת, ודלא כדבריו בחידושי הנ"ל]). ואילו הראב"ה (נח) כתב שהעולם נהגו כטעם השני.

א. ע"ע בטעמי פטור אונן מן המצוות – בחזו"א או"ח טו, ג-ד; אגרות משה או"ח ח"ה כד, יא; בית ישי קיט, ג. וע"ע פרטי דיני אונן במצוות התורה, בספר מנחת שלמה ח"א צא, כה; פני ברוך – ריש הספר.

ב. יש מי שכתב שפטור אונן מן המצוות – מדרבנן הוא (פ"ת יו"ד שמא סק"ו, מהשבו"י). וכתב החזו"א (טו, ה) שנראים דבריו באופן שיש אחרים המתעסקים בשבילו, שבוז לא נפטר אלא משום כבודו של מת וי"ל שהוא מדרבנן, אבל כשאין לו מתעסקים – אסור מן התורה, שמבטל מצות קבורה, ואפילו בהסח הדעת גרידא יכול לבוא לעיכוב קבורתו. ואולם יש לומר שהאיסור שאמרו בירושלמי לעסוק במצוה, אינו מן התורה אלא מדרבנן. וצ"ע. עד כאן מהחזו"א.

זבשבת... וחייב בקריאת שמע ובתפלה ובתפילין – כמאן דאמר שבת זמן תפלין (גליונות קהלות יעקב. ובברכות הגירסא 'חייב בכל מצוות האמורות בתורה').

זאמר רבי יוחנן תשמיש המטה איכא בינייהו...' הרי"ף מפרש שלפי תנא קמא תשמיש אסור משום קלות ראש. וגם לרשב"ג אין מותר אלא לקיים מצות עונה ותו לא (וכן כתב הרא"ה בברכות). ור"י בן מגאש מפרש שלתנא קמא רשות ולרשב"ג חובה (מובא בתר"י ברכות יח).

ופסק הרי"ף כתנא קמא שאסור. וכן פסק בה"ג. וכתב הרא"ש שאין אומרים כאן 'הלכה כדברי המיקל באבל' – שהרי עדיין לא חלה עליו אבילות.

ודעת רבנו יונה לפסוק כרשב"ג שכן פסקו בירושלמי, והלכה כדברי המיקל באבל. וכן חכך הראב"ה (נח. עפ"י הסוגיא בכתובות) להתיר, ואף בחול (וכן כתב הר"י, שלרשב"ג מותר אף בחול). וסיים: 'המחמיר יברכהו יוצרנו'.

וכתב שם הרשב"א, ממה שאמרו במסקנת סוגיתנו לענין אבילות בשבת: 'דברים שבצנעה נוהג' משמע שנקטו הלכה כתנא קמא ודלא כירושלמי.

ואעפ"י שכאן הנידון בדין אנינות ולא באבילות, וכמו שדחו בגמרא לחלק – נראה שסבר הרשב"א שגם באונן שייך דין אבילות. וכבר נחלקו ראשונים בדבר (וע' ביו"ד שמא, ה – שו"ע ורמ"א). ועכ"פ בשבת שאין נוהגים בה דיני אנינות ואין המת מוטל עליו כעת להתעסק בו, חלים עליו כעת דיני אבל. ולפי סברה זו לכאורה שייך כאן הכלל 'הלכה כדברי המיקל באבל' שהרי מחלוקתם היא בדיני אבילות, ודלא כסברת הרא"ש. וכן משמע בפירוש ר"י מלוניל.

והנמוקי-יוסף כתב שאין להשוות דין אבילות בשבת לדין אונן שאיסורו משום הסח הדעת מן המת, וכפי דחיית הגמרא כאן (וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ו קפט ובמובא בכתובות ד:).

דף כד

'אבל ששימש מטתו בימי אבלו חייב מיתה...' אמר ליה רב פפא: אסור אתמר ומשמייה דרבי יוחנן. הקשה הגרעק"א, מה חידוש יש בדבר הלא מפורש בברייתא (כא). שאבל אסור בתשמיש המטה. ויש מישבים שרבי יוחנן הולך לשיטתו שדברים שבצנעה נוהג בשבת, וזהו שמשמיענו שאף בשבת אסור (עפ"י רש"ש; יוסף דעת [להגרי"ש נתנוון. ת] ועוד).

ולכאורה אין כוונת קושית רעק"א מה חידש רבי יוחנן עצמו שהרי מצינו כמה וכמה מאמרי אמוראים שכבר נשנו בברייתא, כי אפשר דלא שמיע להו לאותה ברייתא, אלא הקושיא על מסדר הש"ס שהוצרך להביא זאת משמו, והלא הדין כבר שנוי בברייתא. אך לפי זה אין שייך לתרץ כנ"ל שהרי כבר השמיענו שלרבי יוחנן דברים שבצנעה נוהג ועדיין מה קמ"ל. ושמו יש לישיב באופן אחר, שלכך הביא מאמר זה כדי ללמד שאינו חייב מיתה.

ויש מתרצים שמשמיענו שאף על פי שמקצת היום ככולו, אסור בתשמיש כל יום השביעי עד הלילה, שלא כשאר דיני אבלות שפוסקים לאחר התפילה (שפת אמת ועוד).

וכן הובא דינא בספר חסידים ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג. ואולם יש סוברים שאין זה אלא משנת חסידים ולא איסור מדינא. ואף יש מתירים במקום הצורך לשמש בליל שביעי, שלענין זה מקצת הלילה ככולו. ע' בשו"ת הרדב"ז ח"ג תקנט; חכמת אדם מצבת משה ו; מאור ישראל.

אבל שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה שנאמר ראשיכם אל תפרעו...! הרבה ראשונים כתבו שאסמכתא בעלמא הוא, ומה שאמרו 'חייב מיתה' היינו משום שעובר על דברי חכמים שחייב מיתה (כבבכות ד: עפ"י תוס', רא"ש, מהר"ם מרוטנבורג, רמב"ן ריטב"א ועוד. ובמה שכתבו להוכיח מסנהדרין פג – ע' במובא לעיל יד). ואולם דעת הראב"ד (בתשובה ריא. ומובא ברמב"ן וכן ברא"ש לעיל יד) שהוא מדאורייתא. וכתב לפי זה שהקובר מתו ביום טוב שני של גלויות חייב בקריעה, שמצות קריעה דאורייתא דוחה איסור דרבנן של יו"ט שני. וכן לפי דבריו יש חיוב קריעה מספק, כדין ספקא דאורייתא לחומרא (ובדעת הרמב"ם ע' בכסף משנה אבל ח; שדי חמד קונטרס הכללים מערכת ק-ס. והריטב"א, אעפ"י שנקט שהדרשה לחיוב מיתה היא אסמכתא, כתב לצדד שמה דין קריעה דאורייתא).

מחוי רב נחמן עד גובי דדיקנא. נחלקו הפירושים; יש אומרים שמכסה בחלק העליון של הטלית מקדקדו עד גובי דדיקנא [ולפי שהישמעלים מהלכים הרבה בחולות, מכסים את עיניהם בשעת רכיבתם]. ויש מפרשים שמעלה את הטלית מצוארו עד גובי דדיקנא (ע' בשו"ת יחיה דעת ח"ה א; יגדיל תורה א, ובמובא ביוסף דעת מנחות א – קונטרס בעניני ציצית ו, יד).

כבר כתבו הראשונים (עתוס' לעיל כא ועוד) שאין נוהגים עתה במקומינו בעטיפה, מפני שמביא לידי שחוק גדול מעכו"ם ועבדים ושפחות שבינינו. וכן המנהג פשוט ואין להחמיר ולשנות במה שלא נהגו אבותינו (רמ"א יו"ד שפן). ואולם כתב הש"ך שיש לנהוג בעטיפה קצת, למשוך הכובע למטה לפני העינים. ובערוך השלחן כתב שנכון לאבל לבלי להסיר הכובע מראשו כל שבעה, ולישב באופן זה אם אפשר לו. ובקהילות תימן נהגו בעטיפה ממש עד הזמן האחרון. (וע' 'במעגלות תימן' לר"י לרצהבי עמ' 44).

קרע עליה תליסר אצטלי מלתא. אמר, אזל גברא דהוה מסתפינא מיניה. כלומר, מפני יראתו הייתי מעיין בשמועתי יפה ולא הייתי מקל בה, ועתה ממי אירא, אולי אשגה תמיד ואחטיא את הרבים, נמצא שהוא היה מזכה אותי. הראב"ד (תוס' הרא"ש).

בשבת... אם בא להחליף – מחליף ואינו קורע – מערב שבת. או כאומר: מחליף בגדיו בשבת אף על פי שאינו יכול לקרוע (עפ"י מנחם משיב נפש; מצבת משה – מובא בספר מימיני מיכאל).

(ע"ב) רבי שמעון בן אלעזר אומר: היוצא במטה – רבים מצהיבים עליו... ר"א בן עזריה אומר: ניכר לרבים – רבים מתעסקים עמו...! מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ש'מצהיבים' לחוד ו'מתעסקים עמו' לחוד (עפ"י רמב"ם וכסף משנה הל' אבל יב, יא).

יום אחד לפני עצרת ועצרת הרי כאן ארבעה עשר. הקשו הראשונים ז"ל, מדוע שמיני לא יבטל מניין שלשים, והלא הוא רגל בפני עצמו. וכתב הרא"ש (כה) משום שלא נהג כלל דין שלשים, כי מה שנאסר בגיהוץ ובתספורת ברגל אינו משום אבלות אלא משום המועד. [וכנראה מזה למד הטור שלדעת הרא"ש אין אבלות שלשים נוהגת ברגל כלל].

ואולם דעת הרמב"ן שיש אבלות ברגל, כגון לענין איסור לבישת בגדים מגוהצים. ולדבריו הטעם ששמיני עצרת אינו מבטל גזרת שלשים הוא מפני שלא נהג קודם הרגל אבלות שלשים כלל, ואין הרגל מפסיק אלא אבלות שנהג בחול אך לא אבלות שנהג ברגל עצמו, וכשם שאין יום שני דחול המועד מבטל אבלות שנהג ביום ראשון. ולענין דיני הרגל נחשב כל הרגל כאחד (עפ"י הדושים ובאורים לעיל יט בבאור דברי הרמב"ן).

דף כה

שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה לו. מחילת כל עונות ענינה סילוק טמטום הלב שנגרם על ידי החטאים. בכייה על אדם כשר היא בכייה על האמתיות והכשרות שנעדרו מן העולם. רק מי שמרגיש ערך כשרות הלב, בוכה על הסתלקות הכשרות. הגברת הרגשה זו עד כדי בכייה, היא עצמה התיקון, כי ההכרה הפנימית בגודל ערך האמתיות והכשרות, מערערת ומחלישה את טמטום הלב. זהו פירוש 'שבביל כבוד שעשה לו' – שיודע להעריך את גודל אבידת אדם כשר (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 252).

העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע. בספר גשר החיים (יד, ט) מביא דעות שנהגו להקל ולא לקרוע בשעת יציאת נשמה, כדי שאנשים לא יימנעו מלעמוד בשעת יציאת נשמה, שהוא זכות לגזוע.

ובשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב סוס"י עג) כתב שהוא טעם קלוש לבטל חיוב ממש, והרי ראינו שחז"ל לא חשו לכך הגם שחששו ביותר להפסד ממון. וטעם זה לא נאמר אלא על כך שלא מיהו באותם שאין קורעים אבל אין זה טעם שאנשים כשרים ינהגו כן. ולכך הסיק שבדאי צריך לקרוע כדין. ואפילו רופא שקרע על חולה שמת, צריך לקרוע שוב על חולה אחר, אך די בזה בהוספת משהו על הקרע הקודם.

מקום הקרע על חכם ועל אדם כשר, או לעומד בשעת יציאת נשמה – בשולי הבגד, ולא כמו בקרובים שקורע בצואר דוקא (פוסקים). ו'שולים' היינו מהטבור ולמטה. ואם קרע בביטנה (= בצד הפנימי) נראה שאינו כלום (עפ"י הדושים ובאורים).

דלאו אדם כשר הוא. אי דקאי התם בשעת יציאת נשמה חיובי מיחייב, דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע, למה זה דומה לספר תורה שנשרף. מכאן שגם אדם שאינו כשר, שהוא עובר עבירה, העומדים בשעת יציאת נשמתו חייבים לקרוע עליו כספר תורה שנשרף. ואולם יוצא מן הכלל הזה הוא המומר לעבודה זרה או מומר להכעיס לאחת מן המצוות שבתורה (מהר"ם מרוטנבורג, מובא ברא"ש מועד קטן פרק שלישי נט).
ראה עוד בבאור הענין בספר תקנת השבין עמ' 149 ואילך.

להתיר בתוך השבעה ע"י שילבשם אדם אחר חצי יום]. ויש אומרים שהוא הדין אם מניח בגדים על גבי קרקע או מקלקל קצת הקיפולים, מותר (עפ"י כרם שלמה שם). וכתב בערוך השלחן (שם) שבכתונת אין נוהגים ליתנה לאדם אחר שילבשנה תחילה מפני שהרבה אנשים קצים בזה, ועוד יש לומר שאף הריב"א אינו אוסר כל שלשים אלא בשאר בגדים אבל כתונת שהחלפתה אינה לשם תענוג אלא מפני הזיעה, אין איסור.

ולגהץ [לאחר השבעה] כדי להניח לאחר שלשים – פסק השלחן-ערוך (שפ"ט, ז) שאין איסור (והוא הדין לענין כביסה. ע' מנחת שלמה ח"א צא, כו).

והלכה כרבא, שאין איסור ללבוש בגד מגוהץ [לאחר השבעה] אלא בחדש ובלבן (ר"ח, תוס'). וכן הוא בשלחן ערוך יו"ד שפ"ט, ה. והביא (שם ח) הדעה האומרת שאין לנו עתה 'גיהוץ'.

ב. היו בגדיו מלוכלכים מחמת זיעה או דבר אחר, מותר להחליפם או לכבסם במים להעביר הלכלוך, שלא אסרו אלא כשמחליף לתענוג. ויש מי שכתב שיתנם מקודם לאדם אחר ללבשם (עפ"י פוסקים, מובא בפני ברוך יח, ד).

דפים כג – כד

מ. א. האם אבילות נוהגת בשבת?

ב. כיצד נוהג האונן באכילתו, בחול ובשבת?

א. נחלקו בדבר בני יהודה ובני גליל, אם יש אבילות בשבת אם לאו. ורצו לתלות זאת במחלוקת תנאים באנינות בשבת, ודחו. ונחלקו בדבר שמואל ורבי יוחנן; שמואל אמר אין אבילות בשבת, ורבי יוחנן אמר יש אבילות בשבת – ודוקא בדברים שבצנעה, כגון תשמיש המטה.

נעילת הסנדל – רשות, שאין ניכר שהוא אבל כשהולך ללא סנדל. וכן רחיצת ידיים ורגלים בחמים.

בה"ג פסק רבי יוחנן לאסור דבר שבצנעה. וכתבו התוס' להסתפק שמא נעילת הסנדל וכד' בצנעה תהא אסורה. וכן נקט בתורא"ש. ולענין רחיצה הביאו התוס' שמצוה לרחוץ לכבוד שבת. ונראה שלא אמרו אלא לשמואל, אבל לרבי יוחנן שדברים שבצנעה נוהג, אסור לרחוץ בשבת. וכ"כ הפוסקים.

דבר הניכר לכל – אסור, ולכן חייב האבל להחזיר הקרע לאחוריו שלא יראה, ואם בא להחליף בגדיו – מחליף ואינו קורע (וצריך להחליף משום כבוד שבת. ואם אין לו – יחזיר הקרע לאחוריו. פוסקים). וכן זוקף את המטה.

ולענין פריעת הראש (= הסרת עטיפתו) – לדברי שמואל שאמר עטיפת האבל כעטיפת הישמעאלים, היא עטיפה המכסה את פניו עד למטה מפיו, כיון שאין עטיפה זו נוהגת אלא באבל לפיכך ניכרת אבולתו בעטיפה וחייב לפרוע ראשו. אבל רב סובר שפריעת הראש רשות כי לדבריו עיטוף האבל אינו כעטיפת הישמעאלים בדוקא, ולכך אינו ניכר בעיטופו שהוא אבל.

וכשיש מנעלים ברגליו, אמר רבי יוחנן: מנעליו מוכיחים עליו שאינו אבל, ואינו צריך לגלות.

שמן דוקא כשיש מנעלים מרגליו ניכר הדבר, אבל לא בשאר דברים (עפ"י תוס').

רב יוסף כשהיה אבל, הלך בביתו בשבת כשסודר פרוס על ראשו, משום אבילות, וכששאלו אב"י על כך אמר, כך אמר רבי יוחנן: דברים שבצנעה נוהג [ואב"י סבר שאין לחלק בפריעת הראש בין בביתו או מחוץ לביתו].

ב. מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר. אין לו בית אחר – אוכל בבית חברו. אין לו בית חברו – עושה לו מחיצה עשרה טפחים (לחוץ בינו ובין המת). אין לו דבר לעשות מחיצה – מחזיר פניו ואוכל. ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין (שלא יימשך ויסיח דעתו ממתו), ואין מברך ואין מזמן ואין מברכים עליו ואין מזמנים עליו [ופטור מכל מצוות (עשה) האמורות בתורה].

א. מרש"י בברכות משמע שאינו צריך לברך אך אם רוצה רשאי. אבל התוס' ועוד ראשונים כתבו עפ"י הירושלמי שאסור לו לברך. עוד אמרו שם שאין עונים אחריו 'אמן', וכן הוא אינו עונה על ברכת אחרים.

ולענין זימון כתבו פוסקים שאפילו לפרש"י אינו מצטרף מאחר ואינו בר חיוב (עפ"י שו"ע הגר"ז קצט"ה, ומובא במשנ"ב סק"ט). ויש סוברים שמצטרף (עפ"י כף החיים שם סק"ג. וע' בריטב"א ובשר"ד פירושים נוספים על 'אין מברכין עליו').

ב. האונן צריך ליטול ידיו לפת, אך אינו מברך על הנטילה – שהרי הוא אסור בכל האיסורים שבתורה, בין איסורים דאורייתא בין מדרבנן (ברכ"י; משנ"ב עא סק"ד. וע"ע זכר יצחק ז, א). ואפשר שמותר לו לאכול בכלי שאינו טבול, שאין זה בגדר 'איסור' אלא 'מצוה' להטביל, ודומה הדבר לאכילה בלא ברכה (עפ"י מנחת שלמה ח"ב סו, יד).

ג. אם לאחר הקבורה לא עבר זמן עיכול המזון שבמעיו – חייב בברכת המזון. וכן לענין ברכת 'אשר יצר' (עפ"י באה"ל עא, מדה"ח. ויש להעיר מדברי האמרי-בינה (או"ח טו) שקטן שאכל והגדיל – פטור מברכה (מהתורה). וכיו"ב כתב בחזו"א (כה, ה) שגוי שאכל והתגיייר פטור מלברך טרם נתעכל המזון שבמעיו. ואולם כבר חילק הגרעק"א בין הנידונים, כי כאן האדם בר חיוב, אלא שכל עוד הוא עסוק במצוה הוא פטור, לכן כשנסתלקה מצוותו הרי הוא עומד בחיובו, משא"כ בקטן (גרי).

ד. אף על פי שמצד הדין, מותר האונן בבשר מליח וביין מגתו, נוהגים איסור בדבר. וכן בערב תשעה באב (תוס'. וע' נודע ביהודה תנינא יו"ד ריב; מאור ישראל).

בשבת מיסב ואוכל, ואוכל בשר ושותה יין (אם ירצה. תר"י) ומברך ומזמן, ומברכים ומזמנים עליו [וחייב בכל מצוות האמורות בתורה].

לענין מצות עונה, לרשב"ג חייב בה ולתנא קמא לא (רבי יוחנן).

א. הרי"ף פרש שלפי תנא קמא אסור משום קלות ראש, ולרשב"ג מותר למצות עונה ותו לא. והלכה כתנא קמא. וכן פסק בה"ג. וכן נקטו האחרונים. ואילו רבנו יונה פסק כרשב"ג כי הלכה כדברי המיקל באבל. ור"י בן מגאש פרש שלת"ק רשות ולרשב"ג חובה.

ב. לדברי התוס', לדעת הירושלמי נחלקו תנאים בעיקר הדבר, האם בשבת חייב האונן בכל המצוות אם לאו. ועכ"פ באופן שטרוד להחשיך לו על התחום להביא לו ארון ותכריכים וכדומה [או ביום טוב כשקוברים אותו ע"י עממין, וטרוד בטיפולו] – חלים בו דיני אנינות. וכן נקטו כמה ראשונים. וכן הכרעת האחרונים.

עוד הוכיחו הפוסקים מהירושלמי שבחול-המועד חלים דיני אנינות, שלא כבשבת ויו"ט.

ג. יש אומרים שבשבת שאינו עוסק בקבורה, וכן בחול לשאר אנשים שאין מוטל עליהם להתעסק בצרכי המת – מותר להם לאכול בפניו (עפ"י ט"ז יו"ד שמה סק"א ופתחי תשובה שם בדעתו). ויש אוסרים אף בשבת ואף למי שאינו קרובו (עב"ח וש"ך ופ"ת. וכ"כ בחזו"א (טו, ו) שגם בשבת נראה שלא יאכל בבית המת אלא בבית אחר. ויש לעיין אם מותר לעשות מחיצה, שהרי גם כשאין לו מחיצה יכול להחזיר פניו ולאכול, או שמה מ"מ נחשבת מחיצה המתרת).

ד. במוצאי שבת – אוכל ללא הבדלה. ונחלקו ראשונים האם למחרת צריך להבדיל אם לאו (ערא"ש). והכרעת הפוסקים שחייב להבדיל אחר קבורת המת, וגם לאחר יום או יומים.

יש אומרים שבשאר דיני אבילות אין האונן חייב, כגון כפיית המטה ועיטוף. ודנו לענין תגלחת ותכבוסת אם האונן מותר. ומדעת הרמב"ם (ריש הלכות אבל) נראה שמותר. ואילו דעת הרמב"ן שהאונן חייב בדיני אבילות מלבד בחליצת מנעלים וכד' מפני שצריך להתעסק עם המת. ויש מחלקים בין מצוות האבילות, שהאונן פטור מהן, לאיסורים של האבל, שאף האונן בכלל (עפ"י תפארת למושה, מובא בחדושי רעק"א).

עוד בדיני האונן במצוות – נתבאר בברכות יז-יה.

דף כד

מא. א. מה דינה של קריעה שלא בשעת חימום?

ב. אם בא האבל להחליף בגדיו שקרעם, מהו עושה?

א-ב. אמר שמואל: כל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע. ולכן אם מחליף בגדיו לאחר שכבר קרע, אינו קורעם. אבל באביו ואמו קורע משום כבודם ואעפ"י שאינה שעת חימום. ונחלקו אבי רב אושעיא ובר קפרא האם קרע זה שנוהג בבגדים שמחליף, מתאחה או אינו מתאחה.

א. כתבו התוס': נראה שבכל שעה שיוכל להתחמם על מתו, אפילו לזמן מרובה אחר מיתתו, נקרא 'שעת חימום', וכמו שאמרו בגמרא שהחכמים היו קוראים כמה וכמה פעמים על חבריהם משום שבכל שעה היו נזכרים בשמועתם וכשעת חימום הוא.

ב. כשמחליף בגדיו, צריך שילבש בגד שאינו מכובס ומגוהץ (תוס' ושאר פוסקים. והביאו מרש"י שמותר אף במכובס). וכתבו התוס' שהמנהג הוא שאדם אחר לובש תחילה יום או חצי יום ושוב אין זה נחשב מכובס.

ג. יש אומרים שאין להחליף הבגדים שלא במקום הצורך (עפ"י מאירי; חקקי לב יו"ד נא).

ד. יש שכתבו שהמרבבה בבגדים מחמת הקור אין צריך לקרעם, ולא אמרו אלא במחליף (מובא בארחות חיים הל' אבל ו. ומובן בזה מש"כ בגשר החיים (ד, יד) שמפני שיש ספקות בהגדרת 'מעיל עליון' שאינו קורע, עדיף שלא ילבש באותה שעה המעיל העליון כדי לצאת מהספק. ותמהו עליו הלא כשילבש אח"כ יהא מחויב לקרוע באו"א. ולפי האמור ניהא, שנקט בפשיטת שאין זה בכלל 'מחליף').

בדין עטיפת האבל – ע' לעיל יד-טו.

מב. א. מה דינם של עצרת ושל ראש השנה ויום הכפורים לענין מנין ימי אבילות והפסקתם?

ב. נקבר יום אחד לפני חג הסוכות – מתי מסתיימים דיני השלשים?

ג. תינוק שמת – מאיזה גיל עומדים עליו בשורה ואומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים?

א. רבי אליעזר אומר: משחרב בית המקדש – עצרת כשבת (לפי שאין לה עתה תשלומין שבעה הלכך אינה כשאר רגלים. וכל שכן ראש השנה ויום הכפורים. תוס') ואינה מפסקת אבלות. רבן גמליאל אומר: ראש

השנה ויום הכפורים כרגלים (וכל שכן עצרת). וחכמים אומרים: עצרת כרגלים, ראש השנה ויוהכ"פ כשבת. אמר רב גידל אמר רב מנשיא אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל (וכן סוברים רב פפא ורבינא. אבל יש אמוראים שאינם נוקטים כרבן גמליאל. עתד"ה דרבי).

לרבן גמליאל שראש השנה כרגלים, כשם שהוא מפסיק אבלות שבעה כך הוא עולה בעצמו למנין שבעה מתוך השלשים. כן דרש רב פפא: יום אחד לפני ראש השנה וראש השנה – הרי כאן ארבעה עשר.

א. נראה שהוא הדין לענין יום הכפורים (עפ"י ראשונים).

ב. מחלוקת התנאים שייכת הן לענין הפסקה הן לענין מנין הימים כאשר נקבר ביום טוב [ע"י נכרים] או שנקבר מאתמול ולא הספיקו לישב; לדברי האומר כרגלים – אינו עולה למנין שבעה, ולמ"ד כשבת – עולה (תוס').

ג. התוס' סוברים שמי שמת לו מת ערב ראש השנה, כיון שלא ישב שבעה בפועל, אין יום הכפורים מבטל גזרת שלשים, אלא ערב ראש השנה וראש השנה נחשבים כ"ד, ושבעה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ – הרי כ"א ויוהכ"פ כרגל – הרי כ"ח, וצריך עוד שני ימים להשלמת שלשים. וכן כתבו בה"ג וראב"ד. ואולם בטוש"ע (או"ח תקמח, ד; יו"ד שצט, ט) נפסק שמגלה בערב יום הכפורים.

ב. יום אחד לפני החג, וחג, ושמיני שלו – הרי כאן עשרים ואחד (רבינא).

אם לא נהג אבילות קודם החג, אין נחשב שמיני עצרת אלא יום אחד למנין שלשים (תוס' ועוד).

ג. תינוק שמת בתוך שלשים ללידתו יוצא בחיק (ולא בארון) ונקבר באשה אחת ושני אנשים (ולא להפך, משום איסור יחוד. ואין צריך עשרה בני אדם לקבורתו. ראשונים עפ"י קדושין פ:). אבא שאול אומר: אף באיש אחד ושתי נשים. אין עומדים עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים.

יום שלשים כיום שלפניו (תוס' ורא"ש עפ"י בכורות מט).

אפילו כלו לו חדשיו שיצא מכלל נפל ומתאבלים עליו, אין מחמירים עליו כל כך לצערו תוס';

יו"ד שנג, ד).

בן שלשים – יוצא בדלוסקמא (= ארון, ארגז). רבי יהודה אומר: לא דלוסקמא הניטלת בכתף אלא באגפים (- בשני בני אדם, דרך כבוד. רש"י). ועומדים עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים. בן י"ב חדש – יוצא במטה. רבי עקיבא אומר: הוא בן שנה ואבריו כבן שתים, הוא בן שתים ואבריו כבן שנה – יוצא במטה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: היוצא במטה – רבים מצהיבים (= מרגישים ומצערים. ויש גורסים: מצווחים) עליו. אינו יוצא במטה – אין רבים מצהיבים עליו.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: ניכר לרבים (רש"י: שהיו מכירים כבר, שהיה רגיל לצאת מן הבית. ריטב"א: שרגיל לבוא לבית הכנסת) – רבים מתעסקים עמו. אינו ניכר לרבים – אין רבים מתעסקים עמו.

ומה הן בהספד – נחלקו תנאים בשם רבי ישמעאל: לרבי מאיר, עניים (שהעני מצטער על בנו יותר מעשיר, לפי שאין לו שמחה אחרת. רש"י) בני שלש, עשירים בני חמש. לרבי יהודה, עניים בני חמש עשירים בני שש. וכן פסק רב גידל בר מנשיא בשם רב. בני זקנים כבני עניים.